

BISERIC'A si SCOL'A.

Fóia bisericésca, scolastica, literaria si economica.

Ese o data in septemana: Duminec'a.

Pretiuu abonamentulu:	Pretiuu insertiuniloru:	Correspondintiele sè se adreseze Redactiunei dela „BISERIC'A si SCOL'A“ in Aradu, la institutulu pedagogicu-teologicu, éra banii la secretariatulu consistoriului romanu ortodoxu din Aradu.
Pentru Austro-Ungari'a pe anu . . . 5 fl.— cr.	Pentru publicatiunile de trei ori ce contienn cam 150 cuvinte 3 fl., pana la 200 cuvinte 4 fl. si mai sus 5 fl. v. a.	
„ „ „ „ 1/2 anu . . . 2 „ 50 „		
Pentru Romani'a si strainetate pe anu . 7 „ — „		
„ „ „ „ 1/2 „ 3 „ 50 „		

Sinodulu eparchialu aradanu.

Deputatulu Ioanu Suciú presentéza literile sale creditionale, si sinodulu in conformitate cu conclusulu luat sub nr. 21 lu dechiara de verificatu.

Presidiulu presentéza petitiunea credintiosiloru din Ohaba-Forgaciú, pentru deplinirea parohiei a dou'a de acolo. Se transpune la comisiunea bisericésca. Éra petitiunea preotului Nicolau Popoviciu din Girisiu, pentru a fi repusu in dreptulu si beneficiulu seu in parochi'a din Girisiu, se transpune la comisiunea petitionara.

Preasantitulu Episcopu presiedinte Ioanu Metianu face urmatórea momentósa propunere: „Avendu in vedere cà banii corporatiuniloru, precum sunt si fondurile nóstre diecesane, in timpurile de acuma mai bine si mai securu se potu conservá imbracandu-se in realitati, de care si asia Episcopia nóstra este lip-sita; si avendu in vedere cà in timpurile de acum se vendu multe realitati cu pretiuri fórté scadiute, propunu ca: venerabilulu sinodu se autoriseze pre consistoriulu din Aradu, ca dandu-i se ocaziunea favorabila se cumpere unu bunu ori domeniu pe sém'a episcopiei, respective a diecesei nóstre, cu banii din careva fondu diecesanu disponibilu, macar de ar avé acelu fondu si alta menitiune. Cumperarea se se faca sub conditiune, ca venitul bunului cumperatu se nu se intrebuintieze spre altu scopu, pana candu prin anuitati nu se vor desplatí si interesele si capitalulu fondului, care a imprumutatu banii la cumperarea bunului, si apoi numai dupa desplatirea acestor'a, venitul bunului se se intrebuintieze spre alte scopuri si necesitati a le diecesei.“ Propunerea Preasantiei Sale se transpune comisiuniloru intrunite organizatóre si epitropésea.

Consistoriulu plenariu din Aradu supune sinodului propunerea pentru regularea veniteloru episcopesci „conventi'a“ sí „sidocsi'a“. Sinodulu primindu acésta propunere in principiu, cestiunea regularei veniteloru episcopesci o reléga la comisiunile intrunite organizatóre si epitropéscá.

La ordine se pune rapórtelē senatelorú bisericesci dela consistórele din Aradu si Oradea-mare, cu datele statistice eclesiastice a le eparchiei. Din acéste date se constata cà in senatulu strinsu bisericésu din Aradu sunt unu asesoru ordinariu, aplicatu ca referinte, 14 asesori onorari si unu defensoru matrimonialu.

Consistoriulu din Aradu arata in raportulu seu cà monastirea Hodosiu-Bodrogu are unu personalu de doi archimandriti, unu protosincelu, unu diaconu si unu ascernutoriu de mésa si portariu, la olalta 5 persóne de statulu monachalu si unu novitiu. Sinodulu ié la cunoscintia statistic'a personalului monachalu si aviséza pe consistoriu se introducea in raportele sale pe viitoriu pre toti monachii, cari au primitu tagm'a monachala in monastirea Hodosiu-Bodrogu.

Dupre rapórtelē consistoriali, statistic'a eclesiastica a Eparchiei Aradului pe anulu 1877. se cuprinde in urmatórele: La consistoriulu din Aradu apartienu 11 districte protopresbiterali, cu 308 comune matre si 67 filiale, 326 bisericéi, 396 parochii, 60,364 familii cu 327.060 suflete; in decursulu anului se arata 13,954 casuri de nascere si 13,941 casuri de mórte; numerulu cununatiloru se pune la 3055. Preoti actuali sub jurisdicziunea consistoriului din Aradu sunt: 10 protopresbiteri, unu administratoru protopresbiteralu; 208 parochi; 142 administratori; 20 capelani; preoti emeriti 7. Éra la consistoriulu din Oradea-mare apartienu 7 districturi protopresbiterali cu 288 parochii matre si 69 filiale; 29.145 familii cu 150.471 suflete; numerulu nascutiloru e 6380, alu mortiloru 7045; s'au cununatu in decursulu anului 1063 parechi. Preoti actuali sub jurisdicziunea consistoriului din Oradea-mare sunt: 5 protopresbiteri si 2 administratori protopresbiterali, 142 parochi, 83 administratori parochiali si 7 capelani; averea singuraticeloru bisericéi din districtu se reproduce in 3665 jugere de pamentu estravilanu si 107.355 fl 81 kr. capitalulu bisericésu.

Din acéste date statistice se vede cà intréga Eparchi'a Aradului cu finea anulu 1877 are 89.509

familii cu 477.531 suflete, 684 parochii matre si 136 filiale; 18 districte protopresbiterali cu 15 protopresbiteri si 3 administratori protopresbiterali; 350 parochi, 225 administratori parochiali; 27 capelani si 7 preoti emeriti; populatiunea eparchiei a crescutu cu 20.334 nasceri si a moritu din ea 20986; astfelu mortalitatea e mai mare ca nascerile, cu 662 suflete.

Sinodulu luandu la cunoscintia datele statistice, cu privire la administratorii parochiali instituiti nainte de intrarea statutului organicu in viétia, autorizeaza pe ambele consistorie, ca pre administratorii parochiali de naintea stat. organicu, exceptionalmente, si fora alegere, se-ii póta propune Preasantiei Sale parintelui Episcopu, pentru a-ii provedé cu investitur'a canonica de parochi.

Consistoriele din Aradu si Oradea-mare reveleza in raporturile loru cá in diecesa sunt 72 de parochie vacante, din care numai pentru 22 s'a facutu publicatiune de concursu pana acum. Sinodulu ie la cunoscintia aratarea consistoriului; ér pentru viitoriu ilu aviséza ca se arate si timpul candu s'a facutu publicatiunea de concurse, ca astfelu se se véda, óre urméza-se cu punctualitate dispusetiunile regulamentului provisoriu pentru indeplinirea parochieloru.

Datele statistice relativu la institutul teologicu, din cari resulta cá acestu institutu cu unu cursu de trei ani are unu professoru ordinariu, doi interimali, si e frecventatu de unu numeru de 65 elevi, candidati la preotia, se ieu din partea sinodului la cunoscintia.

Consistoriulu din Oradea-mare aduce la cunoscinti'a ven. sinodu, cá Ministeriulu de culte si instructiune publica a emanatu o ordinatiune, in sensulu careia, la cererea veri carei autoritati din comuna, se impune bisericiloru nóstre serbarea s. Stefanu, antaiulu rege alu Ungariei. Sinodulu insa aflandu cá ministeriulu prin o dispusetiune ulterioara a revocatu ordinatiunea sa in acésta privintia, nu afla motivu de-a luá mesuri in contra octoarei unei serbatori, ce nu póta caracterulu ortodocsiei.

Deputatulu Nicolau Zigre face propunerea de a se enuciá din partea sinodului, ca teologii absoluti conformu conclusului sinodalu de sub Nru 226. ex 1876., se póta fi admisi la depunerea examenului de calificatiune numai dupa praes'a invetiatorésca de doi ani. Éra protopresbiterulu Ioanu Ratiu propune abrogarea decisului sinodalu de sub Nr. 226. ex 1876. Ambele propuneri se transpunu la comisiunea bisericeasca si cea scolara.

Raportoriulu comisiunei organisátore face referad'a asupra raporteloru consistorieloru plenarie din Aradu si Oradea-mare, privitóre la activitatea loru pe anulu trecut.

Consistoriulu din Aradu arata in raportulu seu, cá in interesulu ameliorarei invetiamentului, a luat dispusetiune, ca in comunitatile cu doi séu trei preoti, in care din lips'a midilóceloru materiale nu se potu dotá doi séu trei invetiatori, in asemine comu-

nitati se se aplice de invetiatoriu la clas'a noua preotulu celu mai teneru in parochia. Sinodulu aproba dispusetiunea consistoriului modificata astfelu, ca de invetiatoriu se se aplice preotulu celu mai capabilu, si se fie dotatu dupa posibilitate.

Din raportulu consistorialu invederéza, cá in decursulu anului trecut ministerulu de culte si instructiune publica oprindu mai multe carti scolastice din intrebuintiarea loru in scólele nóstre confessionale, consistoriulu s'a simtitu indemnatu a face aratare maritului congresu despre acésta stare de lucruri, si a-lu rugá se intrevina la inaltulu guvern, pentru a delaturá scadere a ce suferé invetiamentulu prin oprirea cartiloru de scóla, si neplaceri-le ce se causéza prin astfelu de oprire atátu consistoriului catu si invetiatoriloru, in specialu.

Sinodulu luandu actu de procederea consistoriului, in respectulu opririi cartiloru de scóla, enuncia ca pentru convocarea congresului se se faca o adresa Inaltu Preasantitului metropolitu inca din sesiunea actuala a sinodului.

Raportarea consistoriului din Aradu, cumca fundatiunea stipendiala de 48,000 fl. v. a. facuta de fericit'a Elena Birta, la 1. Augustu 1877 s'a primitu si ridicatu din mass'a lasamentaria, si in sensulu litereloru testamentali s'a predatu comitetului insarcinatu cu administrarea ei, se ie la cunoscintia din partea sinodului.

Consistoriulu arata cumca betranulu Alesandru Gavra, emeritu directoru si professoru alu institutul pedagogicu, s'a rugatu si a cerutu ameliorarea pensiunei sale de 800 fl. la 1200 fl. pe anu, oferindu dreptu recunoscinti'a acestei binefaceri unele manuscrise si opuri tiparite, de mare pretiu pentru istori'a si literatur'a nóstra, pe care le-a si pusu la dispusetiunea acestui consistoriu spre esaminarea válórei loru. Sinodulu insa nu incuviintiéza ridicarea pensiunei; dar pentru opurile oferite, dupa ce vor fi esaminate de barbati de specialitate, autoriséza pre consistoriulu din Aradu se-i voteze o remuneratiune cuvenita, odata pentru totudeuna.

Terminandu-se raportulu consistoriului plenariu din Aradu, referad'a comisiunei organisátore se continua asupra raportului dela consistoriulu plenariu oradanu, despre activitatea lui.

In raportulu seu, consistoriulu arata, cá pentru scaunulu protopresbiteralu alu Pestesiulu, a alesu de fiitoriu protopresbiteru cu majoritate de voturi pre Iosifu Ves'a, asesoru consistorialu, insa apelandu alegerea, Teodoru Filipu, parochu si ases. cons. ca competente la scaunulu protopresbiteralu vacantu, consistoriulu a inaintatu actele de alegere la consistoriulu metropolitanu, ca foru apelatorialu, unde din lun'a lui septemvre trecut, caus'a sta neresolvita. Sinodulu ié actu despre aratarea consistoriului, si din acest incidinte, enuncia, ca in viitoriu, pentru inlaturarea susceptibilitatiloru si a indoieliloru, intre persónele, ce posedu calificatiunea prescisa in statutulu organicu pentru protopresbiteri, de bine meritati

pentru protopresbiteratu se se considere acele persoane din cleru, care vor avea si documentu dela consistoriu despre ore care merite ale loru pe terenulu bisericescu.

Consistoriulu raportéza, cá Paulu Fassie, alesu in 1876. de asesoru consistorialu, nu s'a prezentatu nici odata in consistoriu, nici juramentulu prescriu nu a depusu. Sinodulu decide ca in loculu lui P. Fassie se se faca alegere noua de asesoru.

(Va urmá).

Despre scóla in genere, si despre cea crestina ortodoxa in specie.

(Continuare).

V.

Candu am datu locu liberu pareriloru mele, sum de parte de a ofensá pe vecinii si conlocuitorii nostrii Iudei, cu cari de si nu suntemu de o credintia si nu ne iubescu totusi dupa principiulu de liberalitatea religiunei crestine si a fundatorului ei Domnului nostru Isusu Christosu, care a disu „se iubiti pe vrasmasii vostri, binecuventati pe cei ce ve blastema, faceti bine celoru ce ve urescu, si ve rugati pentru cei ce ve supera si ve prigonescu.“¹⁾ trebuie se traimu in armonie si fraternisindu. Nici voiescu a dascalí si judecá pe fratii apuseni „cáci nime nu m'a pusu domnu si judecatoriu preste ei.“²⁾ „Si nu judecati ca se nu fiti judecati, si nu osinditi, ca se nu fiti osinditi, cáci cu ce judecata veti judecá veti fi judecati, si cu ce mesura veti mesurá vi se va mesurá.“³⁾ Nici voiescu a atacá artile frumóse pe terenulu desvoltarei loru mai vertosu candu acele maneca din punctulu de vedere de a nobilitá si regenerá genulu omenescu, cáci biseric'a nóstra in totu loculu a inaintatu si s'a desvoltatu cu timpulu, prin urmare nu e inimica nici responde cu ferisaiculu stationariu *non possumus* ca biseric'a papala, ci din contra e amica progresului si desvoltarei rationale.

Scopulu meu este de-a arató pecatele si unuia si altuia ca *exemplu si argumentu* coreligionariloru mei crestini ortodoci, si ca pe vecinii imediati cu acestia, cu cari adese ori convinu in atingere cotidiana, a-ii tienea de parte de pecatele loru; a combata mai departe acele arti, care mistifica si tinde la immoralitatea si coruperea genulu omenescu, si alu degradá la starea animalica. Scopulu meu este de a combata artile, cari nu maneca din punctulu de vedere a moralului credintiei si religiunei, si care nu-si au de objetu pre Dumnedieu, cáci eu numai pe acele arti, cari au de objetu pre Dumnedieu, si maneca din punctulu de vedere alu moralitatii si religiositatii le sustienu si recomandandu de salutare, cele lalte tóte le privescu de o cultura si desvoltare falsa, progresu inselatoriu si corupatoriu, cáci totu darulu de susu este pogorindu dela tine parintele luminiloru, care lumineza pre toti; prin urmare numai religiunea e totum factumulu educatiunei si progresului adevratu umanu; numai religiunea o afiu de apta pentru a repará si indreptá pecatele civilizatiunei moderne, si numai religiunea singura e acea putere sigura, care pe carier'a acestei vietii ne conduce la scopulu prefíptu, macaru de ni-ar lipsi tóte puterile cele lalte.

Dela léganu pana la mórte observamu in omu si ade-seori in contra voiei lui mai multa aplicare spre reu decâtu spre bine, ceace numai prin educatiunea religiosa-morala se póte evitá. Religiunea e celu mai scumpu si nepretiuitu te-

sauru a carui perdere nimicu nu o mai pote supleni. Fara religiune nu póte fi iubire de patrie, moderatiune, infranare, supunere, credintia, onóre, si sinceritate, si alte multe virtuti de aceste, cari promovéza binele comunu ar remanea necunoscute, inaintea cetatianiloru. Fara religiune cele mai bune legi a tieriloru si reguli politiali, cari si asia cu anevoe si arare ori se potu pune la rendulu seu dupa cum aru cere esigintia si imprejurarile, aru remané fara resultatu. Fara religiune cetatianulu aru fi asemenea acelui animalu ustanitu de sarcini, care numai la impungerea conducatoriuului seu trage sarcin'a mai departe; fara religiune cetatianulu nu aru tienea strinsu la legile patriei, ci le ar calcá in picioare si le ar batjocóri; fara religiune s'ar inmultí reutatea pre pamantu si judecatoriuulu ar aplicá legile dupa placulu seu, dreptatiei ar dá colorea nedreptatii; pe celu seracu l'ar asupri pentru voi'a celui avutu; fara religiune barbatulu de statu ar cautá numai interesulu si folosulu seu, si comoditatea si odihn'a sa nici candu nu-o-ar consecrá dreptatii si binelei comunu, ba folosulu seu l'ar promová prin mijlóce neiertate si s'ar nisui numai pentru satisfacerea pasiuniloru si scopuriloru sale coloru infame; santieni'a dreptatii nu o ar observá, ci dupa placu aru sfarmá tóte, si ar numí de plenipotentiatulu seu intrig'a; ca se póta pescui in túlbure, pretutindenea ar provocá disordine si tulburare. Cu unu cuventu, fara religiune barbatulu de statu s'ar clatiná in pararile sale cele nesigure ca tresti'a de ventu, si in ajungerea scopuriloru sale nu l'ar conduce demnitatea sa ci parerile lingusitoriloru sei adoratori, grati'a tronului, si ambitiunea de marire si de castigu. Unde se afla dara ascunse remedile acele, care pre cetetianu si barbatulu de statu ilu retiene dela totu reulu, si promovéza binele comunu nu numai a singuraticiloru individi, ci a intregi omenime, daca nu in religiune?! Ore care sciintia seu regimu a adusu omenimei fericire, daca pe acel'a nu l'a condusu religiunea?! Se redeschidemu annalele istoriei si se vedemu ce ni se arata in acele provincie care nu s'au lasatu pre sine a fi conduse si purificate de religiune?! Ni se ridica perii in capu, si ne cuprindu fiori candu vedemu ce ni se represinta in acele provincii. „Tesauri golite, imperatii ruinate, tronuri restornate, resbelulu intrigei in contra astutiei, resbunarea celoru inselati in contra inselatoriloru, devastarea sciintieloru si artiloru frumóse, despretiurea serviciului administrativu, suprimarea dreptatiei, despoierea de bunuri si avutie, injuratiuni, si sudalimi, suspinuri din sinulu nenumeratiloru nenorociti, aceste sunt trasurile grozave, cari ni se arata ochiloru lacramandi in acele imperatí si state, care nu se lasa guvernate si indreptate prin legile religiunei crestine.“¹⁾

Din caus'a si motivele aceste nu s'a aflatu natiune si imperatie, care se nu fie avutu religiunea sa si se nu fie simtitu lips'a ei; cáci fara de ea, nu potu sustá tronurile si imperatiile, ci s'ar descompune si confundá in abisulu si caotele perirei, de aceea dice *Cicero* cá „pe timpulu seu nu s'a aflatu poporu asia de selbaticu care se nu fie avutu si cunoscutu pre dieii sei si se nu fi avutu religiunea sa.“
„*Nullam gentem fuisse, neque tam inmansuetam, neque tam feram, quae Deum habendum nesciret; et nullam quae non ignoraret qualem haberet Deum diceat.*“²⁾ „Éra Seneca dice cá e de comunu opiniunea cá nici candu n'a existatu natiune, care se nu fi avutu religiunea, moravurile si dieii sei.“
„*Insita est opinio haec, ulla gens est unquam adeo extra leges moresque proiecta ut non aliquos Deos credat.*“³⁾ „Pe oracolulu din *Delfos* erá scrisu ca fieste cine de prin cetati se adore pre diei si se aiba religiunea sa.“
„*Illud oraculi Delfici, Deos ex instituto civitatis esse collendos.*“⁴⁾
„Plutarchu inea dice, de ai umblá imprejuru pamentulu,

¹⁾ *Anleitung zur christlichen moral tom. I. in precuventare.*

²⁾ *Cicero de legibus si Quaes. libr. I. cap. 15.*

³⁾ *Seneca Epist. 117.*

⁴⁾ *Racsek theologia dogmatica pars. I. cap. I. §. 18. M.-Varadini 857. 8.*

¹⁾ Math. 5. 44—45.

²⁾ Esodulu 2. 14.

³⁾ Math. 7. 1. — Luca 6. 37.

ai aflá cetati, locuri si sate fara sciintia, fara regi, fara avutii si bani, dara fora biserici si diei n'ai aflá nicairi.¹⁾ Totu acest'a continua in altu locu, tocmai asia ai puté zidi cetati in aeru, ca cum ai poté formá unu statu fara religiune.²⁾ Pentru acea dice *Liviu* in cartea I a istoriei sale despre *Numa* alu II-le rege a *Romei* cá numai religiunei are de a multiemí cá a domnitu in pace preste 40 de ani si din selbaticii romani, a formatu cetatieni culti. Éra marele erou si invetiaturu Rege a *Borusiei* *Friedericu* celu mare alu II-lea pe care istoricii ilu incriminéza de nereligiosu si atheistu, fiindu discipululu lui *Voltaire*, bagandu de séma cá in murgitulu imperatiei sale, *Regis ad exemplum*, inaintéza ireligiositatea, si se inmaltiescu juramenturile false pe di ce merge in imperati'a sa, a chiepmatu la sine pre ministrulu seu, si infruntandulu i-a mandatu: „Ada-mi religiunea in tíera, au te du draculu!” „*Schaffe Er mir wieder Religion ins Land, oder Teufel soll ihn holen.*” Insi pseudofilosofii francesi, cari orbiti de sofismele sale pe la finea secululu trecut, au socotitu religiunea de o institutiune periculósa pentru statu, de acea o-au proscrisu din tíera, — numai decátu au bagatu de séma cá fara de religiune Francia a devenitu unu desertu selbaticu, s'a straformatu intr'o provincia cambalica, care a sorbitu sangele nevinovatu aloru milioane de fii ai sei. Chiar pseudoprincipele *Robespierre* a bagatu de séma si vedutu, cá o republica compusa de athesti nu póte subsiste. Éra fraatele seu de cruce *St. Iust* inca dicea cá „veri care imperatie, care nu are de basa religiunea, prin fortiele sale proprii nu se póte sustiené.” Imperatul *Napoleon Bunaparte* in timpulu primulu seu consulatu estu modu a vorbitu catra preotimea din *Milano* in *Italia*, despre eficacitatea religiunei crestine: „Filosofii mai recenti din Francia s'au truditu a convinge pe francesi, cá religiunea catholica e inimiéa totu sistemulu de guvernare democratica si republicana, si de aci apoi a urmatu in Francia persecuarea religiunei si a servitorilor ei a clerulu, inse curendu ii-a treditu esperinti'a din amortiala si ii-a convinsu, cá religiunea crestina e acea institutiune, care decátu veri care alt'a e mai apta si corespunditore ori carei forme de guvernare, si cá in modu deosebitu de claru explica trasurile fundamentale ori carei sisteme de domnire. Nici o societate, dice ingeniosulu ostasiu, nu póte sta fara moralu, éra moralu fara religiune nu se póte cugetá, asia dara societatea umana numai in religiune si-póte aflá propt'a sa, si societatea fara religiune e asemenea naei fora compasu, care purure e ne sigura de calea sa, e privita de speranti'a cá va puté intrá in portulu doritu: asia si societatea umana fara religiune e totu deuna miscata si scuturata de virtejulu celu cumplitu a pasiuniloru, si in continuu se vede a fi espusa celoru mai cumplite resbele civile, care o inpingu in adenculu nenumerate-loru reutati si pericóle. Francesiloru dóra li se va fi deschisu ochii, si din propriile intemplari de suferintia si ne-casu vor fi invetiaturu, si din esperintia se voru fi convinsu, cá numai religiunea crestina e acea anghira de care ei se potu prinde si ii-va mantuí in acésta mare turburata de valuri. Eu din partea mea trebue se marturisescu cá m'am ajutat si amu multu de a multiemí religiunei crestine in afacerile mele.”²⁾

Si noi dicemu cu *Kastner*, se póte constatá cá tóta salutea, tóta lumin'a, si tóta binecuventarea s'au impartesitu popóreloru prin religiune si prin santa maic'a biserica crestinesca, care e singurul organu a lui Dumnedieu spre fericirea si luminarea omenime. Unde a ajunsu eroldii si-solii ei de pace, acolo a inteneritu fati'a pamantulu, din deserturi si locuri selbatice s'au facutu pamanturi, saduri si gradini roditóre, locuite de ómeni, prin respiriulu gurei lor s'au glorificatu frumseti'a si form'a, s'a incalditu si nobilitatu inim'a; masc'a cea grósa, care pana aci o

putá pre fati'a sa grobianulu fiu omenescu, a caditu, si si ca auror'a frumsetiei a pasitu inainte tipulu creaturei lui Dumnedieu; din ochii lui stralucí mai nainte nemoral'a, éra de acum prin simtiuri puternice fiindu atrasu catra Dumnedieu a redicatu altariu pana aci necunoscutulu Dumnedieu tatalu, parintelui cerescu, si unuia nascutu fiului seu Domnulu nostru Iisusu Christosu. Unde a petrunsu religi'a, acolo ea a adusu lumin'a si dragostea, a introdusu sciinti'a, disciplin'a si onestatea intre omeni, a intrunitu familiile in societate, si pre tóte popórele, din tóte partile lumei, prin credintia si dragoste le a adusu la contielegere. Cea ce *Socrate* cu intielepitiunea sa, *Diogene* cu lamp'a, *Platone* si *Aristotele* cu filosofi'a si abstractiuniile lor nu au pututu duce in sfersitu, acea a dusu in deplinire santa maic'a biserica cu lamp'a credintiei crestine, ea maica biserica, religiunea crestina, a luminatu, si nobilitatu, a regeneratu lumea si tota multimea omenesca; si precum odinóra Domnulu Christosu umblandu prin tienuri purtandu batialu seu de peregrinare binecuventandu, luminandu si binefacandu, astfelu si religiunea crestina a avutu influinti'a sa binecuventatóre, luminatóre, si binefacatóre asupra umanitatii, si in intielesulu celu mai strinsu alu cuventulu, a intemeiatu umanitatea cea blanda pre pamantu, inainte de ce s'au nascutu si esistatu pseudofilosofii pre pamantu, cari au purtatu pre buzele lor cuventulu umanitatii fora ca intielesulu adeveratu alu acestuia se-lu fi avutu in inimile lor, si cu faptele si vietii lor se fi probatu acést'a. Ea, religiunea crestina, cu ingrigire blanda de mama s'a ingrigitu de cei seraci, de cei orfani, si de cei morbos; prin fundatiuni sale piose, fatia cu care tóte alte institutiuni filantropice sunt numai imitatiuni, a pregatitu unu ajutoriu mai bine primitu pentru umanitate; ea, religiunea si biserica crestina in secele obscuritismulu au primitu in sinulu lor sciintile si artile frumóse, care pe atunci erau acoperite de céti'a nesciintiei, si daca nu li-a pututu da curundu directiunea, care trebuí se le aduca in concertulu lumei, baremu le au mantuitu de perire si le-a conservatu pentru timpuri mai ferice. Religiunea a veghiatu asupra santienei casatoriale, o-a sustienutu in curatieni'a sa originala, a proscrisu din crestinetate duelulu infamu si periculosu, si in continuu a veghiatu asupra inoiriloru eronate in credintia, in dilele si timpurile de perplesitate si anarchie a conservatu pacea si odihn'a tierii, si prin asia numita pacea lui Dumnedieu a mantuitu omenimea de céta si de aparitiuni sangerose, redandu-i pacea, lucrulu, siguranti'a publica. Ea, religiunea a facutu celu mai mare si esentialu servitu staturiloru, cáci prin educatiunea sa morala religiosa a aridicatu si inaltiatu sufletulu la celu mai curatu patriotismu, si prin tribunalulu seu, marturisirea, a contrastatu pecatulu, au sporitu curatieni'a, morala, buna starea si securitatea intre ómeni. Pentru aceste a adusu si castigatu mai multu bine decátu tóte relegiuniile la olalta luata din lume. Apoi parte prin constitutiunea sa, prin care din dispusetiune domnediesca a statoritu supunerea si subordinatiunea catra puterile mai inalte, parte prin principiulu seu de paternitate si filialitate „*principium paternitatis et filialitatis*” ce predomnesce in tóta sistem'a sa, dela inceputulu seu a fostu tipulu regentiloru si supusiloru, bas'a si stalpulu domniiloru si tronuriloru. In urma prin statornici'a sa cea nemiscata a mantuitu si sustienutu bunulu publicu a revelatiunei divine, unitatea credintiei si curatieni'a invetiaturei lui Iisusu Christosu, prin care si-au castigatu mai mare pretiu, si s'a facutu mai venerabila inaintea ómeniloru, decátu cá ar fi descoperitu si cuceritu o noua parte de lume plina de aur si de argintu!!

O! religiunea religiuniloru, Crestinatate!! Istori'a religiunei crestine e istori'a mantuirei lumei. Altariulu a fostu si va fi pentru totudeauna foculariulu sublimu a istoriei religiunei, si vietii nostre. Balaurulu Chinesiloru, elefantulu Hindiloru, camila Arabiloru, ibisulu Egiphtieniloru, moimile si sierpii Americaniloru, ratiunea Comunistiloru,

¹⁾ *Plutarh contra Coleton Epicur. pag. 1125.*

²⁾ *Pfeilschifter Staatsman Jahr. 1827 monat August. tom. 19.*

pseudofilosofiloru, a Francmasoniloru, apunu de parte si se perdu nevedutu din inaintea porumbului albu aratatu in stralucirea sa cea cerésca, si din naintea mielului lui Dumnedieu, care singuru pre sine s'a adusu jertfa pentru peccatele lumei! Infiuint'a binefacătoare a religiunei crestine spre edificarea genului omenescu pucini sunt cari o néga, dara multi sunt cari o dau zeutarei, si nu vreu se recunósca, cá singura religiunea crestina vulgo ortodocsismulu e midiloculu acel'a prin care ne putemu mantu' si salvá, celu pucinu, noi romanu cei mai asupriti intre tóte poporele lumei numai ortodocsismului avemu de a multiemi conservarea nationalitii nóstre!

Dara se trecemu la tractatulu stricto-sensu despre scól'a ortodocsa!

(Va urmá).

In caús'a instructiunei populare.

Cum se infintiamu si se sustienemu noi scólele confesionale mai bune, mai corespundietóre lipsei celei mari pentru poporulu nostru?

(Dupre „O voce seriosa“ de unu Archipresbiteru.)

Scimu cu totii, cá pe la ambe metropoliile si pre la tóte episcopiile romane s'au infintiatu consistorie mari si frumóse, s'au salarisatu cátu de bine, si cáte de mai multi canonici si asesori bisericesci, s'au infintiatu seminarie cu internate frumóse pentru clerici, s'au pregatitu si s'au aplicatu cei mai alesi barbati de profesori la theologia, s'a lucratu fórté multu pentru infintiarea de fonduri preotiesci, si pentru mai buna dotatiune a preotiloru; in archidiececele cea greco-orientala si cea gc. catholica din Transilvani'a se impartiescu in totu anulu mai multe dieci de mii ca ajutoriu preotiloru; ast-feliu in cátu aici am poté dice, cá intr'adeveru s'a facutu si se face mai totu ce se impare posibilu — pentru preotime, de susu pana diosu; si dóra chiar aci am poté intrebá cá: dupa atâtea facute pentru servitorii altariului, óre facutu-s'a si preotimea mai démna de chiamarea sa? — séu poporulu nostru facutu-s'a mai bunu si mai moralu?

Dar ca se nu ne abatemu dela tema, se cercámu si se constatámu: óre paralelu, intr'acel'asi timpu, *facutus'a ceva, si cátu s'a facutu si pentru scóle, pentru profesorii si invetiatorii nostri confessionali, pentru invetiamentulu séu cultur'a poporului nostru?* Se analisámu: óre facutu-s'a si pentru administrarea invetiamentului confessionalu, consistorie mari si frumóse pe la Metropolii si Episcopii? Óre aplicatu-s'au si pe la senatele scolare barbati alesi, barbati de specialitate, in numeru de ajunsu? Óre facutu-s'a dispositiune, ca barem atunci se se fie visitatu tóte scólele nóstre prin comisari consistoriali, cand s'a vedutu cá incepu a le visitá si controlá inspectorii guverniali? Óre infintiat'amu si pentru pregatirea pedagogiloru asemenea institute ca pentru clerici? facut'amu si pentru pedagogi seminarie si internate? Facutu-s'au si pentru sermanii invetiatori ceva fonduri? impartitu-s'au si loru ajutorie mácar pe a diecea parte ca la preoti? si in fine: ganditu-ne-am mácar de o administratiune mai buna a invetiamentului?

Dupa mine, in tóta privinti'a s'a facutu fórté pucinu.

Caus'a scolaru s'a classificatu pururea cam la loculu din urma si s'a luat mai preste totu, precum s'a indatinatu acést'a desclinitu la cutare din sínódele nóstre diecesane, totu dupa terminarea tuturoru celorlalte cause; si de aci se esplica, cum s'au nascutu si se inmultiescu scólele comunale mai prin tóte partile!

Cu introducerea sinodalitatii, adeca a vietii constitutionale prin diecese, anume prin cele ortodocse, s'a aplicatu pe langa fie-care Consistoriu cáte unu individu sub titlulu *referinte scolaru*, si prin acést'a se crede, cá s'ar fi facutu

unu lucru mare! Ei dar, ce se fáca unu individu la cáte 500—600 de scóle? Cum unulu atare se póte corespunde si in centru, prin referade si proiecte, si se póta esí si prin comune, pentru d'a esaminá si controlá tóte, a-si cascigá esperintie, a infuintiá prin védi'a si sciinti'a sa la faci'a locului? Séu cá dóra infuinti'a directa, conducerea si control'a nemedilocita, pre care in tierile culte se pune celu mai mare temeiu, pre care Christosu si-a basatu latirea cu sucesu a legii, a invetiaturei si luminei, la noi n'ar fi de lipsa, ar fi chiar de prisosu?!

Póte se va dice, cá scólele se cercetéza de inspectorii districtuali, adeca de protopopi. Bine ar fi se fie si asia: dar — durere cá nu e! Pentru cá cele mai multe protopopiate, mai alesu in partile Ungariei, suntu mari si estinse, cu cáte 40 si mai multe comune, ale caroru comunicatiuni rele tocmai pe timpu candu se tinu prelegerile — cine nu le cunósce? Astfeliu, daca nu alt'a, apoi acést'a calamitate publica impedecea mult o administratiune prompta.

Avemu si noi câteva gimnasie, dintre cari unele de ani se afla in imprejurari fórté critice, si óre facut'amu noi ceva pentru ajutorarea loru? Protestantii si calvinistii, ale caroru gimnasie sunt in conditiuni multu mai bune ca ale nóstre, facu in totu anulu colecte pentru gimnasiile loru; dar noi de ce se nu facemu? Ganditu-ne-am mácar la ameliorarea salarielor profesoralu? Spuna cei ce sciú cá s'a facutu ceva.

Candu este verb'a de a vindecá unu reu, se fimu sinceri, se nu ne amagimu noi pre noi. S'au facutu in mai multe partii scóle comunali, in tóte diecesele romane; s'au aplicatu la acelea mai numai invetiatorii stráni, adeca de alte limbe si confessiuni, mácar cá elevii suntu romani. Ei bine, se intrebamu pre comunele nóstre bisericesci, pre unde s'a intemplatu acést'a, se intrebámu preotimea si protopopi, ca pre inspectorii nostri districtuali, se intrebámu chiar si pre Consistoriele nóstre: ee au intreprinsu, ce energia au desvoltatu pentru d'a salvá sacrele nóstre interese nationale bisericesci, atátu d'aprópe amenintiate si periclitate? Redicat-au, imbunatatit-au scólele confessionali, ca se paralizeze si arete de superflue pe cele comunali? Concentratu-s'au cu totii la olalta, impreunatu-si-au tóte puterile loru, pentru sustinerea, aperarea perfectionarea scoleloru confessionali? séu déca li-au lipsitu medilócele, cerut'au ei ajutoriu din careva fondu esistente? cerut'au ei succursulu si ajutoriulu tuturoru factoriloru chiamati a-i sprigini? Si in casu daca dupa tóte acestea n'au potutu face cele de lipsa, si chiar dupa ce s'au facutu scólele comunali, staruit'au ei pe bas'a legii, barem se se aplice acolo invetiatori de limb'a scolariloru? — O multime de intrebári acestea si altele de acestea, la cari cu greu vom poté responde multiamitoriu, si si mai cu greu va fi a ni scúsá nigliinti'a!

Se nu mi se iee in nume de reu aceste observatiuni sincere, cáci prin ele nu voescu se facu cuiva imputári, ci numai se lamurescu cestiunea. Eu nu voiu acúsá, nici voiu judecá pre cineva; pentru cá credu tare, cá si asia nu ne va trece pre nici unulu precum judecat'a lui Ddieu si a posteritatii, asia si mustrarile cugetului candu acést'a se va desteptá — dóra chiar pe patulu mortii!

Am intonatu acestea pe scurtu, in interesulu causei si invetiamentului, care dupa opiniunea mea, precum am mai disu, au ajuns a fi cestiune de viétia, de viétia si de fericere, pentru noi si poporulu nostru in acést'a patria.

Este bine se vorbimulamuritu. Eu acést'a facu, cand mi redicu vocea consciintei si a convictiunei si dicu: *Precum vom grigi de cultur'a poporului nostru, asia va esiste si va fi fericitu.* De-lu vomu sci scóte prin cultura buna si rapede din intunereculu nesciintei, trandaviei si nepasarii, elu se va regenerá, va re'nteneri, va prosperá, si va existe, in buna stare, pre seclii inainte; éra de nu vomu grigi de cultur'a lui ci-lu vom lasá in conditiunile pe calea de astadi, elu va urmá a merge totu mai rapede spre decadintia, pana

va perf de totu prin seracia si lipsa, precum au peritu si s'au stinsu tóte póporele necultivate séu semi-cultivate, candu au apucatu se intre printre ele si se le cutropésca prin concuringi'a lor altele mai culte; — si raspunderea pentru atare procesu periculosu si nefavorabilu procesu de mistuire si perire, neaparatu va cadé mai antaiu asupr'a preotimei romane, de diosu pana sus cu bisericile ei, care totu se sustienu din sudórea poporului si tóte se mandrescu de direct'a missiune aloru, d'a fi si d'a se ingrigi *pentru binele, pentru prosperarea séu fericirea vremelnica si vecinica a poporului!*

Ciudatu bine, prosperare, fericire; mie unui'a par cá-mi vine a dice: ferésca Dumnedieu poporulu nostru pe viitoriu, de asia bine! Nu, nu; nu este bine acest'a, candu vedemu cá poporulu nostru este in decadintia, este in miseria de unde nu póte urmá de cátu perire segura poporului nostru!

Pote cá multor'a dintre cetititori li se va obtrude intrebarea cá: *ce face Metropolitii si Episcopii romani?* Cum se socotescu si ingrigescu ei pentru promovarea culturi populului, a carui sufletu, a carui capu moralu si spiritualu sunt ei, si a cároru turma cuventatória este elu, dupa legile omenesi si dumnedieesci!

Dupa esperinti'a ce amu respundu la acést'a cá: si Metropolitiloru si Episcopiloru astadi abia li-a mai remasu, decâtu puterea cuventului adeva: indemnarea si sfatuirea teoretica a turmei spre imbracisiera cultura. Ba nici chiar sfatuirea nu o potu face, cum ar trebui s'o faca pentru ca ea sè fie eficace, n'o potu face la faci'a locurilor, cu ocaisiunea visitatiunilor canonice si petrecuta de inciativ'a esemplului viu n'o potu face parte pentru cá fiindu mai tóte diecesele pré mari, si peste mesura estinse, Episcopii nu ajungu a le visitá cum ar pretinde imprejurárele nóstre si prescriptele canóneloru, parte pentru cá seracia si lips'a comuna ce a cuprinsu pe credintiosi peste totu, se estinde, si asupr'a celor mai multi Episcopi si li impedece séu marginesce o factivitate salutaria in acesta privintia. Astfeliu cu durere trebuie sè recunóscemu, cá dora cea mai mare parte a poporului romanu nici nu 'si cunósce pre Archipastoriulu seu, trebuie sè recunóscemu, cá au trecutu sute de ani, decandu intr'o mare parte a comuneloru nóstre bisericesci n'a umblatu episcopu romanu; in fine trebuie sè recunóscemu noi insine cá, credintiosii nostri si in privintia acést'a sunt mai parasiti decâtu altii.

Se va dice póte, cá Episcopii, daca ei insisi nu-si potu visitá diecesele, de ce nu dispunu sè fie supliniti in modulu de lipsa?

Facu si dispunu si episcopii — unii celu puciun, totu ce potu, dar durere, de o parte nu este cine sè-i asculte si sè esecute sum se cade dispuetionile loru, de alta parte — érași durere, suntu multi chiar ai nostri, cari ca dintr'a-dinsu impedece esecutarea.

Afirmu acést'a numai in generalu, ca sè nu atingu susceptibilitátele, o afirmu numai pentru chiarificarea lucrului, observandu cá sunt multi in inteliginti'a nóstra, cari in zelulu loru constitutionalu, disputa episcopiloru chiaru dreptulu de a dispune ceva fara consistoriu, sunt érași altii cari in consistoriu, cu dreptu ori fara dreptu, cauta sè faca opositiune episcopului, ér afara pe strate, printre publicu, facu critica mare acteloru episcopesci si consistoriali, ca sè li devalveze vedi'a si valoarea, sciindu bine cá, atát'a estè pré destulu pentru ca sè se impedece esecutarea acteloru mesure.

De unele opositiuni si greutáti de prin unele sínóde eparchiali, mai alesu decandu s'a introdusu usulu de a se consitu si membrii sinodali in cluburi, casi deputatii dela diet'a din Pesta, si decand la constituirea acteloru cluburi, mai vertosu pe la mese pline, se facu ingagiamente formali dar nu pré morali, nu mai vorbescu nimic'a; — nu potu in sa retacé opositiunile si greutátele ce se ivescu prin sínódele parochiali, in a cároru frunte mai totdeun'a se afla in-

teliginti de ai nostri. De multe ori p'aci se pare, cá luptele si anume cele electorali de pe terenulu politicu, au inceputu a se transplantá si pe terenulu bisericescu, firesce pre cátu constitutiunea nóstra bisericesca sémana in acést'a privintia cu cea lumésca. Asia mai intr'o forma se alege si judele comunalu, ca si preotulu satului, mácarcá judele se alege pe trei ani, ér preotulu pe viétia. Asia la parochii mai bune mai nu se intempla alegeri fara ceva abusu, care durere, pré adeseori degenera in escese si scandale.

Daca episcopulu ori Consistoriulu nu va trece cu vederea multe de tóte, i se amenintia cu trecerea la alta religione, o amenintiare ce se esecuta cu fórtè mare usuriintia!

Trebuie sè recunóscemu cá in ambe bisericile nóstre romane avemu multe comune cari au fost si cáte de doue ori ortodosse, si totu de atátea ori, catholice. Cine ar mai poté vorbi in asemenea casuri de convingerea interna? Este unu reu acest'a, si dupa mine, celu mai mare reu in ambe bisericile nóstre romane, unu reu, ce numai are parochia, este unu reu ce nu numai impedece ori-ce mesuri si dispoetioni salutarie in interesulu nostru dar care ne face si de risulu si batjocur'a strainiloru.

Acestea si mai multe asemenea acestora sunt, care impedece fórtè multu si pre episcopi in lucrárele loru si in esecutarea dispoetioniloru loru.

Preste totu, in nefericit'a stare in carea ne aflámu astadi cu progresulu si institutiunile nóstre, nu este lucru mai greu si mai fatalu, decât a dispune Episcopulu, cand sè scie cá-i lipsescu midilócele si organele pentru implinirea dispuetioniloru sale, si cand mai fiecare dispuetione se preface in compromisiune!

La cetirea acestor'a am nu numai presupunerea, ci sciu chiar, cá multi voru aruncá o parte mare din vin'a pentru remanerea inderetru a poporului nostru in cultura asupra statului, tienendu póte, cá statulu ar fi in contra scoleloru confessionali, pentru ca sè se redice mai alesu scóle comunali, ce depindu mai nemidilocitu dela densulu. Nu voescu a me face criticulu statului din trecutu, pentru d'a constatá, pana in cátu elu si-a facutu séu nu detorinti'a intru inaintarea cultura populului romanu, pe candu acést'a aterná mai numai de elu; dar toema asia de pucinu voescu a face pe aperiatoriulu statului de astadi, candu vin a sustiené, cá vin'a ce i se atribue, nici pe de parte nu o merita in mesur'a in care i se atribue. Desí concedu si eu, cá regimulu astadi póte ar vedé mai bucurosu scóle comunali, de cátu pre cele confessionali, si-mi sciu pré bine esplicá acést'a; totusi am convingerea cá daca scólele nóstre confessionali ar fi corespundietória legii, imbunaóra cum sunt ale sasiloru din Transilvani'a ele n'ar fi, n'ar poté fi atacate de nime. Nu potu sè no observu aci si aceea, cá ori cátu am invinuí in acést'a privintia pre regimu, totusi trebuie sè recunóscemu, cumca avemu a-i multiemi introducerea de multe imbunetari in scólele nóstre elementari; asia anume avemu a-i multiemi introducerea propuneriloru din fisica, istori'a naturala, istori'a patriei, si mai din altele, de cari inainte de a fi aparutu articlulu de lege 38 din 1868, numai ici-cole erá ceva urma prin scólele de pe la sate.

Deci sè nu mai totu aruncám vin'a pre unii si pre altii, ci sè ne indestulim a recunósce reulu in tóta marimea sa, si apoi sè ne apucamu a ni face noi insine datorinti'a, a face totu ce putemu — intre imprejurárele in cari ne aflámu, pentru scaparea de acestu reu, pentru redicarea poporului nostru si prin elu a bisericeloru nóstre, cari cu elu impreuna au pornitu spre ruina! Astfeliu dispuși, sè ni intórcemu tóta atentiunea, si sè ni concentrámu tóte puterile asupr'a cestiunei prin ce midilóce si modalitáti se incepemu procesulu de remediare?

Dupa a mea pricepere nu ni remane decâtu ca: *din partea bisericeloru se trecemu ceva mai multu in cumpen'a scóleloru.*

Adeca, examinându eu din punctulu de vedere alu procesului culturalu caracterulu trecutului si alu prezentului, asia am aflatu că in timpii séu epocele, cand factorulu principalu alu dezvoltării si fericirei poporului eră libertatea religiunei sale, tóta ingrigirea spirituala si materiala se concentra asupr'a clerului, si clerulu nostru s'a aretatu demnu d'acést'a ingrigire concentrata in elu, căci ni-a salvatu biserica si cu ea si nati unea. Astadi mantuirea poporului nostru nu mai este possibila numai prin biserica, ci ea trebuie cautata si in *scóla*. De acea, o mare parte a ingrijirilor, ce ni-am concentrat'o pan acuma, mai numai asupra bisericei, pe viitoriu sé o intorcem spre scólele nóstre; astfeliu nu numai cu consentimentulu clerului, ci prin acést'a chiar o parte mare din cumpen'a acestui'a trecandu-se la *scóla*, si acést'a câtu mai curendu, si adeca in valori atátu spirituali, precum si materiali.

(Va urmá).

Disciplin'a ca factoru alu educatiunei in scólele poporale.

III.

Candu am vorbitu in colónele acestei pretiuite fói despre disciplin'a in scóla, am acentatu că acést'a, mana in mana cu instructiunea, tinde la unulu si acelasi scopu, de unde urméza că disciplin'a trebuie se se intinde la tote momentele privitóre pe scopulu instructiunei, trebuie se organizeze prin dedare viéti'a interna a pruncului adeca: cugetarea, simtiamentulu si vói'a; se-lu faca adeca a cugetá bine, a nutrí simtiamente curate si a lucrá dupa legile buneii cuvenintia si a moralei. Dar organizarea vietiei spirituale a pruncului fiindu conditionata dela portarea sa, de aici se nasce inainte de tóte chiamarea disciplinei de a esoperá si introduce in scóla ordinea, ascultarea, atentiunea, diliginti'a, contielegerea si bun'a cuviintia.

Pana catra finea secului trecutu, celu mai estinsu principiu pentru disciplin'a in scóla a fostu alu respectului. Invetiatorulu eră domnulu scólei si pretendea ca discipululu se asculte orbisii, si de frica. Acelu principiu astadi nu se unesce nici cu relatiunile sociale nici cu spiritulu timpului in care traimu; cu atátu mai pucinu cu principiile sanetóse ale pedagogiei. Disciplin'a militarésca apesa asupra lucrarei spirituale a pruncului, nimicesce poterea vóiei si impiedeca dezvoltarea caracterului. Nedespartitulu sociu alu respectului tiranescu e fric'a din partea neascultatorilor. Acést'a inse alunga tóta nobléti'a si produce in inim'a copilului — de si in ascunsu — sementie inveninate. Trebuie dar' se ne miramu, candu mai audimu că in unele locuri colegii invetiatori se încérca cu forti'a, prin frica si betiu a si castigá respectulu discipuliloru sei in scóla!

E lucru constatatu că fora respectulu invetiatoriului, tóta disciplin'a nu ar' ajunge o cépa degerata, fiindu că respectulu individuale mai mare influentia are in teneretie asupra copilului decât regulele disciplinarie. Inse acést'a numai daca invetiatorulu va sei uní respectulu cu poterea atragutóre, căci pre candu elu de o parte apésa reulu cu sil'a, de alta parte, cu poterea sublimitatei spirituale ascunsa in respectu, desvolta sementiele binelui, frumusetiei si a buneii cuvenintia. Respectulu are influentia educativa si pretiulu pedagogicu numai asia, daca prunculu cu abnegare de sine si fora nice una sila se apléca si supune respectului.

Dar' se venimu la conditiunea principala, la midilócele ducatóre la scopu ale „disciplinei.“ Atari sunt mintea,

demandatiunea, regulele scolastice, aducerea aminte, dojan'a, amenintiarea, pedéps'a, recunoscinti'a, incuragiarea, promisiunea, remuneratiunea, si tienerea sub stricta supraveghiare si activitate. Ale luá acestea in t'rendu si a vorbí per longum despre facare, ar' insemná a scrie unu studiu intregu din mai multe cóle. Fia inse destulu a aminti că invetiatorulu cultu si consciu de chiamarea sa va fi aptu a tiené in directiune buna cugetarea, simtiemintele si faptele eleviloru sei, pre candu din contra unulu cu principie sinistre, ne espertu si fara pracsă, prin o conducere ne istétia va ruiná întrega generatiunea clasei sale. Nu sunt destule cunoscintiele din scóla pentru deprindere la ordine buna, la acést'a se recere minte sanetósa, studiare perpetua, esperintia, atentiune incordata si cunóscerea câtu mai bine a naturei fia carui pruncu. Cu atátu e mai buna scól'a, cu câtu in ea se aplica mai raru pedéps'a. Invetiatorulu e cu atátu mai istetiú cu câtu prin dispositiunile si procederea sa corespundietoria scie a incunjurá pedéps'a in scóla. Dar' pedéps'a nu se póte cu totul delaturá din scóla, ea inca e unu midilocu a disciplinei, numai invetiatorulu trebuie se fia cu mare bagare de séma candu e silitu a intrebuintiá pedéps'a, căci prin o procedere necorecta, ar poté nunumai comite erori in educatiunea prunciloru, ci poté pune in jocu autoritatea, onórea ba chiar postiuenea sa oficiósa. Ar gresi fórtu pedepsindu d. e. in clipit'a iritatiunei sale potendu usioru alunecá la vreo vatemare corporala, ori pedepsindu ne meritatu.

Educatoriulu inainte de a pedepsi trebuie se cerce óre caus'a erórei nu jace in sine insusi? Vehementi'a, disordinea, nepacienti'a, neghigenti'a, metodulu reu, propunerea confusa, ne interesanta si langeda, tote acestea sunt isvóra ale eroriloru escande intre discipuli. Cu câtu se va silí invetiatorulu a le incunjurá acestea, cu atátu mai tare voru scadá si pedepsele din scóla. Din contra indegetandu invetiatorulu, in tonu amicabilu, eroarea facuta din partea discipuliloru, de multe ori chiar din nesciintia ori seducerea celoru mai crescuti, va avé unu efectu mai mare ca pedéps'a. Numai atunci se se dicteze pedéps'a, candu celelalte midilóce nu folosescu; éra dictarea aceleia din partea invetiatoriului se se faca cu tóta parerea de reu, încátu prunculu insusi se simtiéca acést'a, si nici de câtu cu iritatiune ori pasiune. Ca se ajungemu mai de parte scopulu cu disciplin'a in educatiune, e de doritu ca ea se fie manuita astfeliu, încátu nici odata se nu produca in pruncu semtiamente neplacute, ci se intrebuintieze midilóce cari intarescu inclinatiunile bune, ce se afla in pruncu. Ca midilóce spre acést'a se recomenda recunoscinti'a, incuragiarea si remunerarea. Inse si acestea intrebuintiate in modu gresitu, de multe ori sunt chiar stricatióse d. e. lauda, prea desu in urma ilu aduce pre pruncu la ambitiuene si increderea prea mare in sine si elu desconsidera pre altii s. a. m. d. Invetiatorulu pana si la cea mai mica erore, trebuie se fia cu multa atentiune si judecatoriu dreptu, nepartialu si pana candu nu se va convinge pre deplinu despre vinovatulu, se nu pronuncia nici ódata sententi'a. Cu multu e mai mare lupt'a ce are a portá disciplin'a cu erorile discipuliloru, decâtu aceea ce o are instructiunea in privinti'a ocupatiunelor, căci viéti'a adeseori sta in contrastu cu scóla, de multe ori strica aceea ce disciplin'a scolastica a ziditu. Parintii se dechiara in contra procederei invetiatoriului si iritéza copii in contra lui. Invetiatorulu firescu că nu póte resiste in contra acelor'a, inse pentru aceea nu-i este iertatu a se spariá, si chiar este datoriu, din tóte poterile a lucrá si a impiedecá influentiele stricatióse. Numai asia ni vomu ajunge scopulu cu disciplina in scólele nóstre!

Siomcuta-mare, Aprile 1878.

Elia Popu,
invet. norm. gr.-cath.

Prea onoratu Cleru Romanu!

Margéu'a cea mai frumoasă a virtutilor creștinesci este mângaierea celor intristați. — A mângaiă pre gelitori și a luă iertătuini dela iubirii celui repausat este o datină pia atātu de comuna mai alesu la poporul nostru romanu, încātu a fi cu consideratiune la acést'a, ma a o sùstiené si latí e de doritu si de lipsa nu numai pentru a dá aventu elocintiei sacre, dar' mai alesu si in interessulu pietatii poporului nostru.

Ore este omu pre care se nu-lu intristeze mórtea unui'a însu altui'a dintre iubirii sei? Oh nu! Toti avemu lipsa de mângaiere, căci fórte pucini sunt cei fericiti, si mare este numerulu celor nefericiti, cu ceia arareori, cu acestia ne intalnimu in totu momentulu. — Frumósa e viétii'a aceluia care e fericitu, dar' trista e viétii'a celui nefericitu, si óre póte se ne ajunga mai mare nefericire decâtu atunci candu pierdemu pre vre unulu dintre iubirii nostri, o atunci aieve că avemu lipsa de mângaiere.

A satisface acestei datorintie creștinesci, a versá balsamu alinatoriu pre ranele celor intristați, a fostu si este scopulu subscrișului, candu m'am detiermuru a edá o

„Collectiune de predici funebrale si iertătuini.“

Incātu voiú poté cascigá placerea confratiloru mei cu edarea acestui opu, nu potu scí, căci quot capita, tot sensus, dar' speru că voru fi multi cari in acele predici voru affá espre simtiemintele sale si le voru poté folosí cu succesu spre mângaierea inimeloru celor intristate.

Bunavointiei Prea Onoratului Cleru romanu recomendu dar' acést'a collectiune de predici si ceru partinirea sa.

Opulu va cuprinde predici si iertătuini la preoti, be-trani, barbrti capi de familia, muieri betrane si tenere, mame tenere, muieri mórte in patulu nascerei, muieri mórte indata dupa maritare, docenti, curatori bisericesci, studenti, orbi, fete tenere, prunci, diregatori, judi comunali, la barbati repausati cu mórte grabnica ori silnica si iertătuini la tóte casurile.

Aceste predici si ertătuini le am deja gata si le voiú dá su tipariu indata ce voiú primí atătia prenumeranti încātu se mi se asigure speșele tipariului.

Pretiuulu de prenumeratiune ilu defigu la 1 fl. 50 cr. platindi dupa primiraa opului. Dela 10 esemplaria odata prenumerate voiú dá unulu ca rabatu.

Cólele de prenumeratiune me rogu a mi se retramite mai tardiu panan capetulu lunei Juniu a. c. st. n. ca se me potu orientá pentru esemplariile tiparinde.

Pentru acei P. O. Domni preoti, carii dora ar' dori a cunoșce cinosur'a ce am luat'o in prelucrarea amentiteloru predici, am onóre a le trage atentiunea la predic'a la mórtea unui preotu betranu esita in fasciculu alu doilea a „Predicatorelui Sateanului Romanu“ redactatu in Gherl'a. Altcum insemnu că cele mai multe din aceste predici sunt scurte, si preste totu sunt menite spre mângaierea celor intristați.

Cu acést'a ocasiune am onóre a aduce la cunoscinti'a Preaveneratului Cleru Romanu că la subscrișulu se affa incu esemplaria din „Concordanti'a biblica reale“ si din „Catechesele pentru pruncii scolari“ care benevoitoriloru prenumeranti le voiú dá cu pretiuulu scadiutu, si anume: Concordanti'a cu 2 fl. 20 cr. ér Catechesele cu 1 fl. 20. Ambele deodata prenumerate le voiú dá cu 3 fl. v. a. — In urma prentu docenti „Catechesele“ le voiú dá cu 1 fl. v. a. desprece me rogu ca P. O. Domni preoti se benevoiesca ad incunoscinti'a.*)

*) Ne simtimu indetorati facia de catechetii scóloru nóștre, a observá cumca „Catechesele“ Dluí Titu Budu sunt lucrate in spiritulu bisericeii catholice prin urmare ele sunt menite pentru scólele de confessiunea greco-catholica. Red.

Recomendandu-me bunavointiei Prea onoratului Cleru Romanu remanu in

Gherl'a in diu'a Slui Georgiu 1878.

Titu Budu.

D i v e r s e .

† **Necrologu.** Constantinu P. Aiudanu parochu romanu gr. or. in Sambateni, in numele seu si a prunciloru sei Aurelianu, Veturia si Terentiu, precum in numele socrului seu Ioanu Ratiu protopresbiteru in Aradu, a cumnatiloru si cumnateloru Hermina P. Desseanu n. Ratiu, Irina P. Milovanu n. Ratiu, Corneliu Ratiu, Terentiu Ratiu, Liviu Ratiu si Paulina Ratiu, si a tuturoru consangeniloru face cunoscutu cu inima infranta, ca neuitaverea sa socia, respective mama, fiica si sora Julia Aiudanu, nascuta Ratiu dupa unu morbu indelungatu si greu in $\frac{3}{15}$ Maiu 1878 in alu 30-le anu alu vietii, si in alu 7-lea anu alu fericitei casatoriei sale a reposatu in Domnulu. Osamintele repausatei se voru inmormenta de la cas'a de sub Nrulu 31 din stradá Capellei, in cemeteriulu rom. gr. or. din Aradu in $\frac{5}{17}$ Maiu a. c. la 3 óre dupa médiadi. Fiei tierin'a usióra si memori'a eterna! Aradu, $\frac{4}{16}$ Maiu 1878.

Dlu Pascaly, precum aflamu in „Familia“ este decisu ca in vér'a acést'a se vina cu o trupa mica dar bine aléasa spre a dá represintatiuni in unele orasie din Transilvania si Ungaria. Salutámu cu bucuria acést'a intentiune a dlui Pascaly si suntemu convinsi că si publiculu pe unde va trece, il va intimpiná pretotindenea cucaldura.

C o n c u r s e .

1—3,
Pe statiunea invetiatoresca din *Pusthinisiu* (Óregfalu) indiestrata cu emolumintele anual: 150 fl, 50 litre de gráu, 50 puncti de sare, 12 puncti de lumini, 100 pondi de clisa, 2 stangeni de lemne, 8 stangeni de paie, din care are a se incaldi si scól'a; cortelu liberu cu gradina de legumi, dela fiesce care mortu, unde va fi poftitu, câte 30 cr., apoi pentru visitarea mortiloru câte 20 cr., se deschide concursu pana in **28 Maiu, 1878** candu se va tiené si alegerea. Competintii sunt avisati recursele lor, proviedute cu testimoniu de preparandie, si testimoniu de calificatiune, ale substerne protopresbiterului tractualu din Thimisior'a si pana atunci in vre o di de dumineca séu de serbatóre a se aretá in biserica spre documentarea desteritatii sale in cantari si tipicu.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu mine: **Meletiu Dreghicu**, prot. inspect. de scól.

2—3.

Pentru ocuparea postulu de invetiatoriu la scól'a rom. gr. or. confesionala clas'a II. de nou infintiata din comun'a *Mercina*. Protopresbiteratu Oravitiei, comitatulu Carasiului, se escrie concursu pana in **28. Maiu a. c.** Emolumintele sunt: 300 fl. v. a. in bani. $2\frac{1}{2}$ jugere de pamentu aratoriu, Cuar-tiru liberu, 4 orgii de lemne, din care are a se incaldi si scól'a.

Doritorii de a ocupá acestu postu invetiatorescu sunt avisati a-si trimite recursele lor instruate in sensulu statutulu organicu, si adresate comitetulu parochialu, Domnului Protopresbiteru Iacobu Popoviciu in Oraviti'a, pe langa acca a se presentá intru o dumineca séu serbatóre si in biserica din Mercina, pentru de a se incredintiá poporul despre desteritatea dinsiloru in cantarile bisericesci.

Mercina in 17 Aprilu 1878.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu Prot. tractualu **Iacobu Popoviciu**.